

ATPASAKOJIMAS 9 KLASEI

PASKUTINIEJI LIETUVININKAI

Ieva Simonaitytė – Mažosios Lietuvos rašytoja, visuose jos kūrinuose atsiveria šio krašto istorija. Kodėl lietuvininkai prieš vokiečius jaučiasi silpnesni, kodėl praranda nacionalinę savigarbą, o gal jau nebeturi jėgų priešintis, gal neliko ir moralinių vertybių, kurias reikėtų ginti – štai klausimai, kurie kankino I.Simonaitytę, sėdusią rašyti romano „Aukštųjų Šimonių likimas“. Pati tautos dalies nykimo situacija reikalavo kūrinio, kuris atskleistų lietuvininkų genties istorines teises ir dvasinį vertingumą, o kartu įkvėptų jai pasitikėjimą savimi ir atsparumą.

Romane „Aukštųjų Šimonių likimas“ atsiveria vienos giminės dviejų šimtmečių istorija. Romano pradžia mus nukelia į pačią aštuonioliktojo amžiaus pradžią. Ant Įsros krantų stovi sugriuvusios pilies bokštas, gynęs lietuvininkų žemes. Kaip iškilniai kopia į jį senis Šimonis su keturiais sūnumis prisiminti šlovingos senovės! O netoliese – apsvilęs ąžuolas, keturkampis aukuro akmuo, kur kitados Lietuvos kunigaikštis bėrė šventas žoles į ugnį, kad būtų laimėta kova. Praeitį Šimonių sąmonėje tebėra gyva: vaikai įsivaizduoja kunigaikštį, tyliai besimeldžiantį ties ąžuolu, o lietuvininkų žemę be svetimtaučių. Deja, svetimtaučiai jau čia pat. Jie užima geriausias žemes, atvykę gyventi ne „kaip bernai, bet kaip ponai“. Jiems patinka Šimonių dvaras su senos pilies bokštu, ir jie pareiškia: „Čia vokiečių žemė“. Kolonistų lazdos, maras įveikia Šimonis. Tiesa, Matas, palikęs tėvų namus ir įsikūręs Aukštujuose, dar pasakoja savo vaikams apie Įsros pakrantėje stovintį bokštą. Bet jis nutyla, kai sūnus neberanda senojoje tėvonijoje nei bokšto, nei senolių kapo. Pasikeitus kelioms kartoms, Jokūbas Šimonis nebeprisimena savo protėvių praeities – ji pernelyg tolina ir svetima, o jo žmona didžiuojasi, kad sūnus iškilo į vokiškus ponus – Mikelis, atitarnavęs kariuomenėje, lieka Karaliaučiuje valdininkauti, veda vokiečių, savo vaikus krikštija vokiškais vardais. Parvažiavęs į tėviškę, jis sveikinas vokiškai, tėvą vadina „papa“, įkalbinėja brolių mokytį savo vaikus vokiškai, nes su laiku visi turės suvokietėti. Mikelio sūnus Heincas jau nė žodžio nemoka lietuviškai ir įsitikinęs, kad „tik per vokiečius nebėra lietuviai šiandien barbarai“. Taigi, Ieva Simonaitytė su skausmu kalba apie lietuvininkus, ėmusius tapatinti save su vokiečiais.

Romane rašytoja kalba apie tai, kad, prarasdami tautinę tapatybę, lietuviai praranda ir moralinį pranašumą. Pirmoji Šimonių karta, dar valdžiusi dvarą, plūša laukuose kartu su samdiniais, gailestingai slaugo ligonius, priglaudžia maro išmarintų tėvų vaikus, apgina vokiečių barono spardomą baudžiauninką, žino, „ko jie verti“, tad žengia savo keliu, „galvą aukštai iškėlę“. Jokūbas Šimonis - XIX amžiaus žmogus – dar vadovaujasi moraliniu teisingumu. Apie viską jis sprendžia griežtai pagal savo tyrą sąžinę, kiaurai permato žmogų ir ramiai dėsto teisybę į akis. Tyčiojasi iš veidmainystės ir nesitaiksto su dievobaimingų tinginių vangumu, jis niekam nejaučia neapykantos ar pavydo. Tačiau jo brolis Anskis jau kitoks. Jam nepatinka Jokūbo išdidumas, savarankiškumas, jis nesutramdo savo pykčio ir padega sodybą, kurioje pats gimė ir užaugo. Dorasis Jokūbas Šimonis, sukrėstas niekšybės, „verkė ilgai ir skaudžiai“, tačiau, norėdamas išsaugoti gerą Šimonių vardą, žandarams brolio neįdavė. Deja, romano pabaigoje vaizduojami Šimoniai jau praradę pagarbą senam žmogui, nebesirūpinantys savo artimaisiais, jų giminystės saitai sutrūkinėję. Giminė, praradusi moralines vertybes, Ievos Simonaitytės nuomone, pasmerkta išnykti.

„Aukštųjų Šimonių likimas“ susilaukė didžiulio susidomėjimo. Vieni skaitytojai su pasigėrėjimu žvelgė į senuosius Šimonis, kiti išgyveno dėl skaudaus Urtės likimo, tretį žavėjosi pačiu pasakojimu. Už šį romaną Ieva Simonaitytė buvo apdovanota Lietuvos valstybine literatūros premija.

Pagal Vytautą Kubilių